

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS
SPRENDIMAS

**DĖL PUBLIKACIJOJE „V. GREIČIAUS GALVA ĮKAINOTA BRANGIAI“
(„LIETUVOS ŽINIOS“, 2008-10-03, NR. 224/12156) PASKELBTOS INFORMACIJOS**

2009 m. vasario 19 d. Nr. SPR-99

Vilnius

Š. m. sausio 15 d. žurnalistų etikos inspektorius gavo pareiškėjo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininko Jono Prapiesčio skundą dėl publikacijoje „V. Greičiaus galva įkainota brangiai“ („Lietuvos žinios“, 2008-10-03, Nr. 224/12156) paskelbtos informacijos. Pareiškėjas skunde nurodė, kad minėtoje publikacijoje jam mesti kaltinimai bendradarbiavus su KGB yra nepagrįsti, neatitinka tikrovės bei žemina jo garbę ir orumą. Pareiškėjas nurodė, kad skundžiamoje publikacijoje paskelbta tikrovės neatitinkanti ir jo garbę ir orumą žeminanti informacija iš dalies pakartota ar papildyta tos pačios dienos Lietuvos nacionalinio radijo laidoje „Akiračiai“, publikacijose „Teisėjų elitus dumia akis“, „Ant slenksčio“ („Lietuvos žinios“, 2008-10-08, Nr. 228/12160), „Teisėjas neįtikino prokurorų“ („Lietuvos žinios“, 2008-10-22, Nr. 240/12172), „Chaosas sąrašas“ („Lietuvos žinios“, 2008-10-24, Nr. 242/12174), ši informacija taip pat paskleista „Lietuvos žinių“ interneto tinklalapyje www.lzinios.lt, kitose visuomenės informavimo priemonėse (pavyzdžiui, www.alfa.lt, www.balsas.lt). Pareiškėjo teigimu, jam mesti nepagrįsti kaltinimai sudaro prielaidas visuomenei nepasitikėti ne tik pareiškėju, bet ir apskritai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos Respublikos teismų sistema. Skunde teigiama, kad viešosios informacijos rengėjas – UAB „Lietuvos žinios“ netikrina savo informacijos šaltinių patikimumo kreipdamasis į pareiškėją, o tuo pačiu nesudarė pareiškėjui galimybės argumentuotai paneigti metamus kaltinimus. Prie skundo pareiškėjas pridėjo Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento ir Asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, veiklos vertinimo tarpžinybinės komisijos raštus, kuriuose oficialiai patvirtinama, kad minėtos institucijos neturi jokių duomenų dėl pareiškėjo galimo slapto bendradarbiavimo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis. Pareiškėjas prašo: 1) išnagrinėti jo skundą; 2) įspėti viešosios informacijos rengėją – UAB „Lietuvos žinios“ apie nustatytus visuomenės informavimą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus ir pareikalauti juos pašalinti; 3) reikalauti nustatyta tvarka paneigti viešai paskleistą tikrovės neatitinkančią pareiškėjo garbę ir orumą žeminančią informaciją; 4) priimtą sprendimą paskelbti viešai „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“ ir Žurnalistų etikos inspektoriatas tarnybos interneto svetainėje.

Tirdamas pareiškėjo skundą, žurnalistų etikos inspektorius raštu kreipėsi į viešosios informacijos rengėją – UAB „Lietuvos žinios“ generalinį direktorių ir laikraščio „Lietuvos žinios“ vyriausiąjį redaktorių Valdą Vasiliauską, prašydamas paaiškinti ginčo objektu esančiuose teiginiuose: „Sąmokslininkams talkino buvęs aukštas kadrinis KGB karininkas D. A. Jis, pasak LŽ šaltinių, turi informacijos, kad vienas įtakingas AT teisėjas (vardas ir pavardė redakcijai žinomi) galėjo būti slaptas sovietinio saugumo bendradarbis. Spėjama, kad šis žmogus okupacijos laikais savo kuratoriui iš KGB pranešdavo apie padėtį Vilniaus universiteto Teisės fakultete ir šios aukštosios mokyklos partinės organizacijos biure. Valstybės saugumo departamento (VSD) Antrosios (kontržvalgybos) valdybos Trečiasis skyrius disponuoja tiek archyvine, tiek kitokia informacija apie šio įtakingo teisėjo ir buvusio KGB karininko kontaktus. Neatmetama galimybė, kad apie keblią šio teisėjo padėtį ir garbės nedarančią praeitį, grasinančią sužlugdyti jo profesinę karjerą, informuotas ir prezidentas V. Adamkus. Beje, pats prezidentas yra neatsargiai apie tai užsiminęs vienoje televizijos laidų, kai buvęs KGB informatorius prieš kelerius metus buvo skiriamas eiti atsakingas pareigas“

paskelbtos informacijos atitikimą tikrovei įrodančias aplinkybes bei pateikti poziciją dėl susidariusios situacijos. Viešosios informacijos rengėjo paaiškinimai buvo gauti.

Generalinis direktorius – vyriausiasis redaktorius V. Vasiliauskas paaiškinimuose nurodė, kad „Lietuvos žinių“ publikacijų ištraukose, dėl kurių pareiškėjas kreipėsi į Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą, nėra nurodyta J. Prapiesčio pavardė, jis konkrečiai nėra įvardijamas buvęs KGB informatoriumi ar bendradarbiavęs su sovietiniu saugumu. V. Vasiliauskas pažymėjo, kad tai savo skunde žurnalistų etikos inspektoriui nurodo ir pats pareiškėjas.

V. Vasiliauskas paaiškino, kad laikraščio publikacijose, neįvardijant asmens, kalbama apie atsakingas pareigas einantį žmogų, kuris galėjo būti KGB bendradarbis, tačiau tai tik prielaida, publikacijose neteigiama, kad šis asmuo iš tiesų slapta bendradarbiavo su sovietų saugumu. V. Vasiliauskas nurodė, kad dėl šių priežasčių „Lietuvos žinios“ negali pateikti jokios informacijos, kuri patvirtintų, jog pareiškėjas pagrįstai atpažino save „Lietuvos žinių“ publikacijose. „Lietuvos žinių“ nuomone, pareiškėjo skundas yra nepagrįstas ir neturėtų būti tenkinamas.

Žurnalistų etikos inspektorius pažymi, kad asmens garbė ir orumas yra ginami, kai nustatoma šių faktinių aplinkybių visuma: 1) žinių paskleidimo faktas; 2) faktas, jog paskleistos žinios yra apie pareiškėją; 3) faktas, jog paskleistos žinios žemina asmens garbę ir orumą; 4) faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės. Pažymėtina, kad žeminančia žmogaus garbę ir orumą žinia laikoma tikrovės neatitinkanti, diskredituojanti asmenį informacija, kurioje teigiama apie asmens padarytą teisės, moralės ar paprotinių normų pažeidimą, negarbingą poelgį, netinkamą elgesį buityje, šeimoje, viešajame gyvenime, nesąžiningą visuomeninę, komercinę veiklą ir pan.

Kiekvienu atveju yra būtina atriboti žinių nuo nuomonės, nes asmens teisės yra ginamos, kai apie asmenį yra paskleidžiamos jo garbę ir orumą žeminančios ir tikrovės neatitinkančios žinios. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 33 dalyje nustatyta, kad nuomonė – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba komentarai apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ir duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados ar pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 69 dalis nustato, jog žinia – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas faktas ar tikri (teisingi) duomenys.

Išnagrinėjęs pareiškėjo skundą Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų laikymosi požiūriu, žurnalistų etikos inspektorius

n u s t a t ė:

viešosios informacijos rengėjo paaiškinimuose pateikti argumentai laikytini nepagrįstais. Nors teiginiai „<...> vienas įtakingas AT teisėjas (vardas ir pavardė redakcijai žinomi) galėjo būti slaptas sovietinio saugumo bendradarbis. Spėjama, kad šis žmogus okupacijos laikais savo kuratoriui iš KGB pranešdavo apie padėtį Vilniaus universiteto Teisės fakultete ir šios aukštosios mokyklos partinės organizacijos biure <...>“, „Neatmetama galimybė, kad apie keblią šio teisėjo padėtį ir garbės nedarančią praeitį, grasinančią sužlugdyti jo profesinę karjerą, informuotas ir prezidentas V. Adamkus“ suformuluoti kaip prielaida (toks įspūdis susidaro dėl tariamojo sakinių pobūdžio – „galėjo būti“, „spėjama“, „neatmetama galimybė“), tačiau kitų publikacijos sakinių, kurie yra konstatuojamojo pobūdžio („Valstybės saugumo departamento (VSD) Antrosios (kontržvalgybos) valdybos Trečiasis skyrius disponuoja tiek archyvine, tiek kitokia informacija apie šio įtakingo teisėjo ir buvusio KGB karininko kontaktus“, „Beje, pats prezidentas yra neatsargiai apie tai užsiminęs vienoje televizijos laidų, kai buvęs KGB informatorius prieš kelerius metus buvo skiriamas eiti atsakingas pareigas“), kontekste jie įgyja konstatuojamąją reikšmę ir vertintini kaip žinia. Nagrinėjamiems teiginiams yra taikomas tiesos kriterijus, kadangi įrodinėjimo priemonėmis galima nustatyti, ar viešosios informacijos rengėjo paskleista ginčo objektu esanti informacija atitinka tikrovę. Todėl daroma išvada, kad ginčo teiginiuose yra paskleista žinia.

Žinia, jog asmuo bendradarbiavo su KGB – nusikalstama organizacija, vykdžiusia karo nusikaltimus, genocidą, represijas, terorą ir politinį persekiojimą SSRS okupuotoje Lietuvos Respublikoje, visuomenėje yra vertinama tik neigiamai, todėl tokios žinios žeminančio pobūdžio net nereikia nustatinėti. Tokia žinia yra akivaizdžiai žeminanti ir sąlygoja neigiamą asmens, apie kurį ji paskleista, socialinį vertinimą.

Nagrinėjamu atveju pagrindinis ginčas iškilo dėl asmens, apie kurį paskleista žeminančio pobūdžio žinia, atpažįstamumo. Pareiškėjo vardas ir pavardė ginčo objektu esančiuose teiginiuose tiesiogiai nėra nurodyta. Kai paskelbtose žiniose tiesiogiai nėra paminėtas asmuo, apie kurį žinios skelbiamos, tai jis nustatomas pagal įrodymų visumą, kurie patvirtintų konkretų asmenį pakankamai apibūdinančius kriterijus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004-11-24 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-630/2004).

Nagrinėjamu atveju yra reikšmingi ne tik skundžiamos publikacijos tekstas ir kontekstas, tačiau ir duomenų sisteminimo, dėstymo būdai, tekstinė ir iliustracinė konstrukcija, loginiai skleidžiamos informacijos susiejimo aspektai. Ginčo objektu esančiuose teiginiuose yra aiškiai nurodytos pareigos, darbo vieta ir duomenys, atitinkantys pareiškėjo darbinę veiklą – „įtakingas Aukščiausiojo Teismo teisėjas“, „prieš kelerius metus buvo skiriamas eiti atsakingas pareigas“. Yra žinoma, kad pareiškėjas nuo 2005 metų liepos mėnesio yra paskirtas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju, o 2007 m. pabaigoje buvo paskirtas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininku. Buvo pateikti ir tokie pareiškėją apibūdinantys duomenys kaip jo darbovietė iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, t. y. Vilniaus universiteto Teisės fakultetas. Šis faktas patvirtinamas bei patikslinamas ir vėlesnėje publikacijoje „Teisėjas neįtikino prokurorų“ („Lietuvos žinios“, 2008-10-22, Nr. 240/12172), nurodant, kad minėtas įtakingas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas okupacijos laikais Vilniaus universiteto Teisės fakultete dirbo dėstytoju. Įvertinus tą aplinkybę, kad keletas kitų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų, kurie prieš atkuriant Lietuvos nepriklausomybę dirbo Vilniaus universiteto Teisės fakulteto dėstytojais, paskirti šio teismo teisėjais 1999 m. arba dar anksčiau (t. y. beveik prieš 10 ir daugiau metų), vieninteliu asmeniu iš grupės asmenų, sovietmečiu dirbusių pedagoginį darbą Vilniaus universiteto Teisės fakultete ir paskirtu į Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas prieš kelerius metus (t. y. prieš 3 metus), yra pareiškėjas.

Pažymėtina, kad skundžiama publikacija yra iliustruota pareiškėjo nuotrauka, kuri yra vienintelė Aukščiausiojo Teismo teisėją vaizduojanti fotografija. Ši detalė taip pat yra reikšminga nuoroda, kad skaitytojais paskelbtas žinias priskirtų būtent pareiškėjui.

Svarbu ir tai, kad pagal skundžiamos publikacijos turinio detales pareiškėją atpažino ir inicialais „J. P.“ publikacijoje „Ant slenkščio“ („Lietuvos žinios“, 2008-10-08, Nr. 228/12160) įvardijo jos autorius Vytautas Landsbergis. Minėti inicialai sutampa tik su pareiškėjo, bet ne kitų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų, inicialais.

Taigi nors ginčo objektu esančiuose teiginiuose tiesiogiai nėra paminėtas konkretus Aukščiausiojo Teismo teisėjas, slapta bendradarbiavęs su KGB, tačiau iš skundžiamoje publikacijoje ir kitose minėtose publikacijose nurodytų netiesioginių duomenų visumos galima identifikuoti pareiškėją, kaip asmenį, kuriam ši žinia priskirta. Darytina išvada, kad aukščiau aptarti ir įvertinti netiesioginiai duomenys yra pakankami, kad skaitytojais šią žinią priskirtų būtent pareiškėjui.

Faktą, jog ginčo objektu esančiuose teiginiuose paskleistos žinios neatitinka tikrovės, patvirtina oficialūs rašytiniai įrodymai. Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento 2009-02-10 rašte Nr. (02-03)-18-382-160 nurodyta, kad Valstybės saugumo departamentas neturi duomenų apie Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų slaptą bendradarbiavimą su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis. Šią konkrečiai pareiškėją liečiančią aplinkybę patvirtina ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento 2008-11-04 raštas Nr. (02-03)-18-2033-1325 bei Asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, veiklos vertinimo tarpžinybinės komisijos 2008-

11-10 raštas Nr. 97-12, kuriuose patvirtinama, jog minėtos institucijos neturi jokių duomenų dėl pareiškėjo galimo slapto bendradarbiavimo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis.

Žurnalistai ir viešosios informacijos rengėjai savo veikloje privalo vadovautis pagrindiniais visuomenės informavimo principais, laikytis žurnalistų profesinės etikos normų, gerbti nuomonių įvairovę, paisyti pagarbos žmogui principo, viešąją informaciją pateikti teisingai, tiksliai ir nešališkai (Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 2, 3 dalys). Visuomenės informavimo įstatymo 41 straipsnio 2 dalies 1 punktą įtvirtina žurnalistų pareigą teikti teisingas, tikslias ir nešališkas žinias, kritiškai vertinti savo informacijos šaltinius, atidžiai ir rūpestingai tikrinti faktus, remtis keliais šaltiniais. Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas draudimas platinti dezinformaciją ir informaciją, šmeižiančią, įžeidžiančią žmogų, žeminančią jo garbę ir orumą. Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio 8 dalies 2 punktą viešosios informacijos rengėjus įpareigoja būti objektyvius ir nešališkus, pateikti kuo daugiau nuomonių ginčytiniais politikos, ekonomikos ir kitais visuomenės gyvenimo klausimais, o 4 punktą įpareigoja neskelbti nepagrįstų, nepatikrintų, faktais neparemtų kaltinimų.

Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucijos „Dėl žurnalistikos etikos“ Nr. 1003 (1993) 4 punktą numato, kad žinių skelbimas turi būti grindžiamas tiesa, kurią garantuoja atitinkamos patikrinimo bei įrodymo priemonės, žinių pateikimo, aprašymo bei atpasakojimo nešališkumas. Gandai neturi būti painiojami su žiniomis ir būti imami už pagrindą rengiant ir viešai skelbiant atitinkamas publikacijas net ir apie viešus asmenis. Visais atvejais svarbus tikrasis paskelbtų žinių santykis su tikrovės reiškiniiais. Nagrinėjamu atveju viešosios informacijos rengėjas šių reikalavimų nesilaikė, nes iš skundžiamos publikacijos turinio skaitytojams suteikiamas akivaizdus pagrindas manyti, jog pareiškėjas slapta bendradarbiavo su KGB, tačiau viešosios informacijos rengėjas jokių šių faktinę aplinkybę pagrindžiančių įrodymų nepateikė. Paskelbdamas žinią apie pareiškėją, kaip slaptą KGB bendradarbį, viešosios informacijos rengėjas neįsitikino skelbiamos informacijos teisingumu ir tikslumu, netikrino savo informacijos šaltinio patikimumo kreipdamasis į Valstybės saugumo departamentą, nesuteikė pareiškėjui atsakymo teisės, t. y. galimybės pasiteisinti, paaiškinti ar paneigti klaidingą informaciją, ir tokiu būdu nevykdė aukščiau išvardintų teisės aktuose jam numatytų pareigų.

Nepaisant to, kad pareiškėjas yra *ex officio* viešasis asmuo, nagrinėjamu atveju jo garbė ir orumas turi būti ginami nuo grubaus ir nesąžiningo šių vertybių sumenkinimo.

Žurnalistų etikos inspektorius, įvertinęs surinktus įrodymus (medžiagą), padarė išvadą, kad jų pakanka pareiškėjo teisių pažeidimui konstatuoti.

Apie publikacijoje „V. Greičiaus galva įkainota brangiai“ („Lietuvos žinios“, 2008-10-03, Nr. 224/12156) konstatuotą pareiškėjo garbės ir orumo pažeidimą yra pagrindo informuoti ir kitus pareiškėjo skunde nurodytus viešosios informacijos rengėjus, kadangi, pirminiam šaltiniui paneigus pareiškėjo garbę ir orumą žeminančią informaciją, ją privalo paneigti ir kiti viešosios informacijos rengėjai, paskelbę šią informaciją remdamiesi pirminiu šaltiniu.

Remdamasis aukščiau išdėstytais motyvais, žurnalistų etikos inspektorius

n u s p r e n d ė:

1. Į s p ė t i viešosios informacijos rengėją – UAB „Lietuvos žinios“ dėl Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 2 ir 3 dalies, 19 straipsnio 2 dalies, 22 straipsnio 8 dalies 2 ir 4 punktų, 41 straipsnio 2 dalies 1 punkto pažeidimo, padaryto paskelbiant publikaciją „V. Greičiaus galva įkainota brangiai“ („Lietuvos žinios“, 2008-10-03, Nr. 224/12156).

2. R e i k a l a u t i, kad viešosios informacijos rengėjas – UAB „Lietuvos žinios“ nustatyta tvarka paneigtų paskelbtą tikrovės neatitinkančią informaciją, žeminančią pareiškėjo garbę ir orumą.

3. V i e š a i p a s k e l b t i sprendimą „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“, Žurnalistų etikos inspektoriatų tarnybos interneto tinklalapyje.

4. I š s i ū s t i sprendimo kopiją pareiškėjui Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkui J. Prapiesčiui ir viešosios informacijos rengėjo UAB

„Lietuvos žinios“ generaliniam direktoriui – vyriausiajam redaktoriui V. Vasiliauskui, taip pat kitų viešosios informacijos rengėjų vadovams – VšĮ „Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija“ generaliniam direktoriui Audriui Siaurusevičiui, UAB „Alfa Media“ direktoriui – vyriausiajam redaktoriui Virgiui Valentinavičiui, UAB „Balsas.lt“ direktoriui Mindaugui Rutkauskui.

Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimai gali būti skundžiami teismui per 30 dienų nuo jų paskelbimo dienos.

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIUS

ROMAS GUDAITIS
